

آسیب‌شناسی خط مشی‌گذاری عمومی با رویکرد بیانیه گام دوم انقلاب و الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت

* احد نوروززاده

** بهروز اسکندرپور

*** قادر وظیفه دمیرچی

چکیده

این پژوهش با هدف آسیب‌شناسی خط مشی‌گذاری عمومی با نگاهی به بیانیه گام دوم انقلاب و الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت با دو رویکرد کیفی و کمی انجام شده است. جامعه آماری این تحقیق متخصصین حوزه‌های مدیریتی در کشور به تعداد ۲۰ نفر انتخاب و مصاحبه‌های عمیق و نیمه ساختار یافته با آنها انجام گرفت. داده‌ها بعد از پیاده سازی به صورت سه مرحله، کدگذاری باز، محوری و انتخابی، کدگذاری و برای تحلیل نتایج نیز از روش تحلیل محتوای کیفی از نوع قراردادی در قالب نرم‌افزار MAXQDA نسخه ۱۰ استفاده شد. در نهایت با استفاده از نرم‌افزار Expert choice اولویت‌ها تعیین و وزن آنها محاسبه گردید. نتایج پژوهش نشان داد که ساختارهای سازمانی، ماهیت عدالت‌طلبی، درک اقتصاد مقاومتی، شناخت عقاید و احکام، توجه به رضایت الهی و خشنودی ملت، توجه به خط مشی‌گذاری موعودگرا، شایسته‌گزینی مبتنی بر اهلیت، فرهنگ سازمانی و عمومی و باورهای مدیران و خط مشی‌گذاران، مهم‌ترین آسیب‌های خط مشی‌گذاری عمومی به‌شمار می‌روند.

واژگان کلیدی

بیانیه دوم انقلاب، خط مشی‌گذاری عمومی، الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت.

*. استادیار، گروه مدیریت، واحد گرمی، دانشگاه آزاد اسلامی، گرمی، ایران. (نویسنده مسئول)

ahadnorouzzadeh@gmail.com

ahadnorouzzadeh2@gmail.com

** استادیار، گروه مدیریت، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران.

*** استادیار، گروه مدیریت، واحد گرمی، دانشگاه آزاد اسلامی، گرمی، ایران.

qadervazifehdamirchi@gmail.com

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۹/۲۵

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۳/۲۳

۱. طرح مسئله

بیانیه گام دوم انقلاب، نقطه عطف تاریخی مهمی در تاریخ پرفراز و فرود انقلاب اسلامی ایران است که با زمان‌شناسی و اشراف کامل رهبر فرزانه انقلاب اسلامی نسبت به مسائل سیاسی، امنیتی، فرهنگی و اقتصادی داخلی، منطقه‌ای و جهانی، خطاب به عموم مردم ایران به‌ویژه جوانان صادر شده است. (کلانتری، ۱۳۹۹: ۷۶) این دکترین راهبردی، چند وجه حائز اهمیت را به منظور شفاف‌سازی محورهای اساسی و تشریح و تبیین نحوه مدیریت نظام سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی کشور به همراه دارد. بیانیه گام دوم انقلاب، مجموعه‌ای کامل از علل و عوامل پیروزی انقلاب اسلامی و چشم‌اندازی روشن از سیر تکاملی آینده انقلاب اسلامی ایران را ترسیم می‌کند؛ با توجه به اینکه پایان سند چشم‌انداز بیست ساله در دهه اول چهل سالگی دوم انقلاب می‌باشد، ضروری بود که به هدف این چشم‌انداز و نقطه‌ای که باید برسیم، توجه شود و برنامه سازمان‌یافته‌ای ابلاغ شود تا فراموشی هدف صورت نگیرد و عموم مردم با اقدامات جهادگونه خود در راستای پیشرفت و تحقق اهداف انقلاب گام بردارند. (حیدری و حیدری، ۱۳۹۹: ۳۰) نگاه ژرف مقام معظم رهبری در این بیانیه و بیان موضوعاتی که هویت و سیر کمال‌یافته انقلاب اسلامی را تبیین می‌کند، موضوعاتی که آینده‌ای با اهداف متعالیه مشخص و افق روشن را در برابر آنان قرار می‌دهد؛ نگاه موضوعی و مطالعات مسئله‌محور و تکالیف ایجاد شده، وضوح و شناخت سرفصل‌های جنبش و جهش نظام انقلابی در گام دوم انقلاب، ویژگی ممتاز بیانیه می‌باشد که درک و همت مضاعف همگان را می‌طلبد. فراوانی موضوعات، سرفصل‌های رشد، توسعه ارزشی و مأموریت‌های تعریف شده به‌ویژه برای «جوانان مؤمن و متعهد» از دیگر ویژگی‌های برجسته و روشن بیانیه گام دوم انقلاب می‌باشد و از آنجا که لسان بیانیه، «لسان عمل و تحقق مفاد» است، نگرش عمل‌گرایانه به بیانیه را ضروری می‌نماید؛ حضرت آیت‌الله خامنه‌ای در بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی، سیزده مضمون جوان‌گرایی، جهاد علمی، اقتصاد مقاومتی، استفاده از ظرفیت‌های مطلوب طبیعی و انسانی کشور، مدیریت جهادی، روحیه انقلابی، مبارزه با فساد، گسترش عدالت، تقویت اخلاق و معنویت در جامعه، امید و خوشبینی به آینده، استفاده از تجربه‌های گذشته، عزت و مصلحت در سیاست خارجی و مقابله با ترویج سبک زندگی غربی را زمینه‌ساز برداشت شدن گام دوم انقلاب اسلامی و تحقق تمدن نوین اسلامی می‌دانند. از سوی دیگر ایشان چهار مضمون غفلت از شعارها و آرمان‌های انقلاب، تهاجم فکری و فرهنگی، چالش‌های اقتصادی و خطر فساد را از موانع تحقق تمدن نوین اسلامی به‌شمار می‌آورند. (دبیری و جعفری، ۱۳۹۹: ۱) به همین دلیل لازم است، مطالعات تبیینی بیانیه گام دوم انقلاب، به جهت حرکتی و جنبه عملی تبدیل گردد تا مقصود واقعی از بیانیه و مقصد حقیقی گام دوم انقلاب، محقق گردد.

موضوع مهم و برآمده از بیانیه، شناخت مأموریت‌ها است که پس از شکل‌گیری اصل فهم و باور به تکالیف، دارای اهمیت خاصی است. شناخت مأموریت‌ها در بیانیه و انطباق آنها با حقائق میدانی و افق‌های پیش‌رو، نقطه‌های آغاز تلاش در تحقق مفاد و مضامین بیانیه گام دوم انقلاب است؛ آنچه دارای اهمیت بیشتری است، اعتقاد به این است که انقلاب اسلامی در عین حال که فرصتی بی‌نظیر برای توسعه و تعالی کشور محسوب می‌شود، رسالتی مهم‌تر برای همگان ایجاد کرده تا با فهم درست و درک کامل از مقطع کنونی، مأموریت‌های جهانی و تمدن‌ساز خود را بازشناسی کنند تا براساس شناخت ظرفیت‌ها و توانائی‌ها در مسیر درست خود قرار گیرند و سیری کمال‌بخش در رسیدن به افق روشن ظهور ولایت منجی عالم ارواحنا فداه داشته باشند که اهمیت این مسیر و این افق، نیازمند شناختی جامع از مأموریت‌ها دارد. بر این اساس باید گفت که بیانیه گام دوم انقلاب، «بیانیه خط‌مشی و مأموریت» می‌باشد که تمام زوایای آن مشخص گردیده و نیازمند عزم جدی در تحقق این مأموریت‌ها است. در مجموع بیانیه گام دوم انقلاب که توسط رهبر معظم انقلاب صادر شد، بیانگر وضعیت انقلاب اسلامی در آستانه چهل سالگی بوده و درواقع طرحی برای گذر از وضع موجود به وضع مطلوب و آرمانی است. (نادری و پیرانی، ۱۳۹۹: ۳۰۵) به سبب جدید بودن موضوع بیانیه گام دوم، تاکنون پژوهش‌چندانی (علی‌الخصوص پژوهش‌های کمی) در این زمینه صورت نگرفته است، این در حالی است که بیانیه به‌عنوان مهم‌ترین راهبرد ملی کشور در دهه‌های آتی مورد استفاده نهادها و اقشار مختلف حکومتی و اجتماعی خواهد بود. لذا نیاز است که پژوهشگران از ابعاد مختلف به بررسی محتوای بیانیه پرداخته و عملیاتی ساختن اهداف این بیانیه را تسریع و تسهیل نمایند. (نصرت پناه و همکاران، ۱۳۹۸: ۴۰)

تکامل و پیشرفت همواره یکی از دغدغه‌های بشر بوده است، اما تعریف، معیار و مبنای واحدی برای آن ارائه نشده است. هر متفکر و جامعه‌ای براساس ارزش‌ها، معرفت‌شناسی، هستی‌شناسی و انسان‌شناسی، برای تکامل و پیشرفت بشر نسخه‌هایی پیچیده است. جمهوری اسلامی ایران به‌عنوان حکومتی اسلامی به‌دنبال ارائه مفهومی جدید از توسعه با مؤلفه‌های اسلامی و ایرانی بوده است که تاکنون به‌طور کامل محقق نشده است. از سال ۱۳۸۱ رهبر معظم انقلاب اسلامی در بیانات خود در دانشگاه‌های سمنان، یزد، شیراز و فردوسی مشهد، اهمیت اندیشه و تأمل درباره پیشرفت و ضرورت برخورداری از الگوی جامع اسلامی - ایرانی پیشرفت را مطرح فرمودند. همچنین ایشان در سال ۱۳۸۳ در جمع دانشگاهیان استان کردستان، ابعاد گوناگون و مبانی این الگو را بسط دادند. (علی‌پور و پوررشیدی، ۱۳۹۹: ۱۴۱) از طرفی پیشرفت و توسعه حقیقی جوامع بشری، بدون داشتن مدل کارآمد و الگوی متناسب با بینش و معرفت توحیدی و دینی، امری دشوار و یا ناممکن است. اکنون که آرمان بزرگ انقلاب

اسلامی در قواره جمهوری اسلامی، دسترسی به تمدن نوین اسلامی است، بیش از هر زمان دیگر باید دانست که موتور پیشران آن، علم و فن‌آوری است. تمدن نوین اسلامی تنها در پرتو کشف حقایق عالمی جلو می‌رود، تمدن نوین اسلامی با استخدام اندیشه‌ها، فکرها، ذهن‌ها و فعالیت‌های عظیم علمی بوجود می‌آید و این عوامل نیز فقط با مجاهدت خالصانه و مخلصانه به‌دست می‌آید. (شیرودی، ۱۳۹۹: ۱۲۸)

بررسی روند تاریخی و تأثیرگذاری الگوهای غربی توسعه نشان می‌دهد که این الگوها نقش مهمی در جهت‌دهی به رویکرد کشورهای مختلف به‌خصوص کشورهای اسلامی ایفا کرده‌اند؛ به نحوی که کشورهای استفاده‌کننده از الگوهای غربی توسعه، به نوعی وابسته به قدرت‌های بزرگی بوده‌اند که این الگوها را ابداع و حمایت کرده‌اند. در این میان با توجه به تأثیری که الگوهای غربی توسعه بر کشورهای اسلامی گذاشته‌اند، طرح الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت توسط مقام معظم رهبری موجب توجه به ابعاد خارجی و کاربرد آن در حوزه جهان اسلام نیز شده است؛ زیرا چنین الگویی با توجه به اهداف متعالی انقلاب اسلامی نمی‌تواند صرفاً متوجه داخل کشور باشد. (شعیب، ۱۳۹۷: ۶۷) اهمیت این موضوع زمانی بیشتر می‌شود که بنیان و طراحان مکاتب مادی، تمام سعی‌شان در عرضه و تحمیل الگوهای استعماری و فریبنده به نظامات اداری و اجتماعی کشورها و تغییر و تسلیم مدیریت‌ها به سبک‌های دلخواه و تسخیر اذهان ملت‌ها و در نتیجه سیطره بر آنان می‌باشد. مهم‌ترین روش القاء الگوهای بیگانه بر ارزش‌های دینی، ترجمه‌های مرموز و مخرب نظرات وارداتی به کشور است، «نادیده انگاری اصول اعتقادی و ارزش‌های ملی و انقلابی» و خوراندن علوم انسانی شکل گرفته در اذهان مادی‌نگر مکاتب لیبرالی و تخریب و مقابله با علوم انسانی اسلامی، مسیری مسخ‌ورکننده برای جامعه اسلامی به‌ویژه جوانان ایجاد می‌کند که خطری بزرگ و آسیبی جبران‌ناپذیر بر پیکره نظام و جامعه اسلامی محسوب می‌شود؛ قرآن کریم خطاب به مؤمنین، این خطر را هشدار می‌دهد و آنها را از تبعیت و پیروی گام‌های شیطان برحذر می‌دارد؛ «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّبِعُوا خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ وَمَنْ يَتَّبِعْ خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ فَإِنَّهُ يَأْمُرُ بِالْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ...» خطوات شیطان همان الگوهای ترسیم شده در جهت انحراف فردی و جمعی بشر است که تبعیت از آن، انسان را در وادی موهوم و مبهم «دارالحیره» قرار می‌دهد که براساس همان داده‌ها، منکرات کلی و جزئی را ترویج و بدان‌ها عمل می‌کنند و در جامعه نهادینه می‌کنند. به‌کارگیری مدل پیشرفت اسلامی - ایرانی ازجمله مباحثی است که به‌کارگیری آن در جامعه مورد تأکید مقام معظم رهبری است که می‌تواند نقش مهمی را در مدیریت اثربخش سازمان‌ها ایفا کند. ارزش‌های اسلامی - ایرانی رویکردی مهم برای ماندگاری در فضای کسب و کار امروزی است. در این خصوص با نهادینه کردن ارزش‌های اسلامی - ایرانی در سازمان، می‌توان اصول اخلاقی را در سازمان تقویت کرد که در

صورت تحقق این امر، کاهش تبعیض، بی‌عدالتی، نارضایتی، افزایش روحیه سازمانی و تعهد کارکنان از یک‌سو و رشد و تعالی انسان‌ها، بالندگی سازمان‌ها و پیشرفت جامعه را از سوی دیگر موجب خواهد شد. (جعفرزاده و همکاران، ۱۳۹۷: ۸)

مبحث خط‌مشی از جمله مباحث مهم علم مدیریت است که طی سه دهه گذشته به‌صورت جدی مورد توجه صاحب‌نظران قرار گرفته است. خط‌مشی‌های عمومی، جهت‌گیری‌های کلی هستند که چگونگی عمل سازمان‌ها و مؤسسات دولتی را در آینده مشخص می‌سازند و معمولاً برای مقابله با یک مشکل و مسئله عمومی و به منظور حل آن، پدید می‌آیند. خط‌مشی‌های عمومی از لحاظ منطقی مبتنی بر دو مقدمه‌اند: مقدمه «توصیفی» و «تبیینی»، مقدمه «ارزشی» و «هنجاری». (الوانی و شریف‌زاده، ۱۳۸۷: ۴۲) این قاعده برای تمامی خط‌مشی‌ها و در حوزه‌های مختلف (فرهنگی، اقتصادی، سیاسی، اجتماعی و...) صحیح است. نقد هر خط‌مشی نیز با نقد یک یا دو مقدمه آن امکان‌پذیر است. قانون اساسی، قوانین موضوعه، ارزش‌های دینی، فلسفه اجتماعی، ایدئولوژی سیاسی و اخلاق، مهم‌ترین منابع جهت نقد خط‌مشی می‌باشند. کارآمدی خط‌مشی‌گذاری عمومی در دنیای جدید، حاصل پیدایش و فراگیرشدن علوم و به‌کارگیری آنها به‌عنوان یکی از منابع خط‌مشی‌گذاری است. (الیور، ۲۰۰۷: ۲۳) خط‌مشی، تعیین‌کننده محدوده تصمیم‌گیری برای مدیران سازمان می‌باشد. مدیران برنامه‌ریزی و اجرایی در هر سازمان، همواره قلمرو تعیین‌شده توسط خط‌مشی را مدنظر قرار داشته و تصمیمات را با قید سازگاری با خط‌مشی سازمان اتخاذ می‌نمایند. افزون بر آن خط‌مشی را باید یک معیار و شاخص مهم در کنترل و ارزیابی عملیات نیز به‌حساب آورد. تجزیه و تحلیل خط‌مشی، به‌عنوان یکی از مراحل خط‌مشی‌گذاری، در طول تمام مراحل فرآیند خط‌مشی‌گذاری جاری و ساری است. مطالعات جدید در عرصه تجزیه و تحلیل خط‌مشی، مشخصاً بر قضاوت‌های هنجاری در مورد نهادهای سیاسی و خط‌مشی‌های اجتماعی تأکید دارد، ولی قضاوت‌های سیاسی، مبتنی بر تحلیل‌های نظام‌مند ریاضی و آماری بوده و با شاخص‌هایی همچون اثربخشی، کارایی و برابری سر و کار داشتند. (حاجت‌پور و همکاران، ۱۳۹۸: ۱۱۴) در فرآیند تجزیه و تحلیل خط‌مشی، به‌طور عمده دیوان‌سالاران و سیاستمداران دولتی مرتبط با آن خط‌مشی دخالت دارند. البته معمولاً افراد غیردولتی زیر نظام خط‌مشی نیز در تجزیه و تحلیل مؤثرند. حتی می‌توان از مردم عام هم نام برد که در نهایت در زمان رأی‌گیری، به آن خط‌مشی رأی می‌دهند. اعضای زیرنظام خط‌مشی و سایر افراد ذینفع نیز به نوبه خود، نحوه اجرای آثار خط‌مشی را تجزیه و تحلیل می‌کنند تا بتوانند در صورت لزوم از آن حمایت کنند یا با آن به مخالفت برخیزند یا خواستار تغییر آن شوند. بنابراین تجزیه و تحلیل خط‌مشی، فرآیندی است که در آن مشخص می‌شود که یک خط‌مشی در عمل از چه ابزارهایی استفاده کرده و

درصد تحقق چه اهدافی بوده است. عمق و دقت نظر تجزیه و تحلیل خطمشی به نظر کسانی بستگی دارد که دستور شروع آن را صادر کرده‌اند یا به اجرای آن متعهد شده‌اند. (ایمانیان و منوریان، ۱۳۹۸: ۱۴)

الگوهای آسیب‌شناسی در تحول برنامه‌های اجرایی، نقش تعیین‌کننده‌ای ایفا می‌کنند. با شناخت الگوهای آسیب‌شناسی می‌توان نسبت به فرهنگ‌سازی و نهادینه کردن جنبه‌های تقویت‌کننده سازمان اقدام نمود؛ به طوری که با مشاهده هرگونه مشکل در سازمان، با دید سیستمی و به جهت رفع موانع سازمانی برای ایجاد بهترین عملکرد سازمانی اقدام نمود. این مضمون با دید سازمانی می‌باشد، اما هنگامی که در مورد دولت و سازمان‌های دولتی با رویکرد ارائه خدمات به عموم جامعه صحبت می‌شود، بسیاری از موارد و مفاهیم تعاریف دیگری یافته و با رویکردهای متفاوتی مورد بررسی قرار می‌گیرند، توجه به منافع عمومی و ایجاد زیرساخت‌های تخصصی برای شناسایی عواملی که می‌توانند روندهای خدمات‌رسانی به عموم مردم را مختل نماید، از اهمیت ویژه‌ای برخوردار خواهد شد. (بابایی و حاجی مرادخانی، ۱۳۹۷: ۴) تلاش برای شناخت ریشه‌های مشکل و اقدام اصولی و پیشگیرانه برای به حداقل رساندن عواقب زیان‌بار آسیب‌ها، پژوهشگران و صاحب‌نظران را برای معرفی الگوهایی برای آسیب‌شناسی سازمانی ترغیب نموده است. در الگوهای آسیب‌شناسی، سازمان از زوایای مختلف مورد بررسی و ارزیابی قرار خواهد گرفت. در مسیر اجرای کامل خطمشی‌ها، موانع متعددی وجود دارد؛ عوامل بازدارنده اجرای کامل خطمشی‌ها، به سه دسته کلی تقسیم شده‌اند: ۱. عوامل بازدارنده ناشی از سیاست‌گذاری؛ ۲. عوامل بازدارنده ناشی از محیط؛ و ۳. عوامل بازدارنده ناشی از ساختار. سیاست‌گذاری اشتباه، شکست اجرای خطمشی‌ها را در پی دارد. اشتباهاتی که در سیاست‌گذاری صورت می‌پذیرد، ناشی از عوامل گوناگونی است که همه آنها را می‌توان در چهار بخش خلاصه کرد: ۱. هدف‌گذاری مبهم و غیرواقعی؛ ۲. نادرستی نظریه خطمشی؛ ۳. کمبود تعهد سیاست‌گذاران نسبت به اجرای خطمشی؛ و ۴. نبود توافق همگانی بر خطمشی اتخاذ شده. (رجب بیگی، ۱۳۷۸: ۱) رویکردها و خطمشی‌های سازمان‌های مشابه موفق در سطح جهانی، می‌توانند الگوهای مناسبی برای فعالیت‌ها و فرایندهای سازمانی باشند و بایستی از سیاست‌ها، برنامه‌ها و تجربه‌های مفید و مناسب آنها در زمینه‌های مختلف استفاده کرد، اما نیاز به برخی تغییرات و همسوسازی با فرهنگ و جامعه‌پذیری اسلامی - ایرانی می‌باشد، برای همین منظور ضروری است که در سطح مدیریت ارشد و برنامه‌ریزی سازمانی، مطالعات گسترده و مبتنی بر دانش مبانی علمی و نظری در دستور کار قرار گرفته و با به‌کارگیری ظرفیت‌های علمی و پژوهشی موجود برای دستیابی به نسخه اسلامی - ایرانی خطمشی‌های عمومی سازمان تلاش شود.

با توجه به مطالب گفته شده، می‌توان مفاهیم مستتر در بیانیه گام دوم انقلاب که توسط رهبر معظم

انقلاب مطرح گردیده را به دو لایه - لایه بنیادین با محوریت توحید و لایه راهبردی با محوریت تمدن - تقسیم‌بندی نمود، و با عنایت به اینکه ایشان تحقق اهداف اسلامی را در پنج مرحله - شامل: انقلاب اسلامی، نظام اسلامی، دولت اسلامی، کشور اسلامی و تمدن اسلامی است - عنوان فرموده‌اند، بنابراین مسیر تحقق آرمان‌های اسلامی - که باعث زمینه‌سازی ظهور امام زمان (عج) می‌گردد - ایجاد تمدن اسلامی است که هم در سخنان مقام معظم رهبری و هم در وصیت نامه امام راحل نمود داشته است؛ همچنین تأثیری که الگوهای غربی توسعه بر کشورهای اسلامی گذاشته‌اند، لذا در این پژوهش سعی می‌شود به یکی از محورهای اساسی بیانیه که تأکید بر تمدن اسلامی و در واقع تمدن‌سازی است، توجه شده و آسیب‌های احتمالی خط‌مشی‌گذاری کلان از این منظر (به‌صورت کیفی و کمی) مورد واکاوی قرارگیرد. بنابراین اهداف مهم این پژوهش عبارتست از:

الف) شناسایی آسیب‌های خط‌مشی‌گذاری عمومی با رویکرد بیانیه گام دوم انقلاب و الگوی پیشرفت اسلامی - ایرانی.

ب) وزن‌دهی آسیب‌های خط‌مشی‌گذاری عمومی با رویکرد بیانیه گام دوم انقلاب و الگوی پیشرفت اسلامی - ایرانی.

ج) اولویت‌بندی آسیب‌های خط‌مشی‌گذاری عمومی با رویکرد بیانیه گام دوم انقلاب و الگوی پیشرفت اسلامی - ایرانی.

به‌عبارت دیگر در این پژوهش ابتدا آسیب‌های خط‌مشی‌گذاری عمومی در کشور و میزان تعارض و انحراف آنها با توجه به بیانیه گام دوم انقلاب و معیارهای الگوی پیشرفت اسلامی - ایرانی مورد شناسایی قرار گرفته، سپس این آسیب‌ها وزن‌دهی شده، براساس این اوزان آسیب‌های موجود، اولویت‌بندی می‌شوند تا در آینده ضمن توجه به آنها و لزوم اجتناب از به‌کارگیری مجدد آنها، مبنایی برای تصمیم‌گیری‌های مناسب در حوزه خط‌مشی‌گذاری برای کشور باشد.

۲. روش پژوهش

این تحقیق از نظر هدف، کاربردی و از جهت روش گردآوری داده‌ها، توصیفی و به‌طور مشخص ترکیبی از نوع توصیفی - اکتشافی و پیمایشی است که با دو رویکرد کیفی و کمی انجام شده است. به‌عبارت دیگر روش‌شناسی تحقیق در مرحله اول کیفی از نوع مصاحبه عمیق و اجرای روش داده بنیاد می‌باشد. روش‌شناسی تحقیق در مرحله دوم نیز کمی بوده و به شیوه پیمایشی اجرا گردید. جامعه آماری مرحله اول و دوم ۲۰ نفر از خبرگان فعال در حوزه مدیریتی هستند که به‌صورت هدفمند انتخاب شدند. این

پژوهش در سه مرحله انجام گرفته است. در مرحله اول از پانل دلفی برای به دست آوردن کدهای اولیه استفاده شده است. در مرحله دوم از تحلیل مضمون و در نهایت از روش AHP نسبت به رتبه‌بندی آسیب‌های خط‌مشی‌گذاری عمومی اقدام شده است.

در بخش کیفی پژوهش، به تدوین سوالات مصاحبه اقدام شده و با تعداد ۲۰ نفر از خبرگان فعال در حوزه مدیریتی که به صورت هدفمند انتخاب شدند، مصاحبه‌های عمیق و نیمه‌ساختار یافته انجام گرفت. در این پژوهش همچنین از مطالعات کتابخانه‌ای و روش میدانی، به جهت گردآوری اطلاعات استفاده شده است. ابزار جمع‌آوری داده‌های پژوهش نیز از طریق پرسشنامه محقق شده که در بخش کمی مورد استفاده قرار گرفته و از طریق مصاحبه منظم بوده که در بخش کیفی از آن استفاده شده است. در پژوهش حاضر با استفاده از نظر متخصصان و اساتید خبره در این حوزه، عوامل و پارامترهای مرتبط با موضوع شناسایی شده و با استفاده از طیف پنج‌گزینه‌ای لیکرت، پرسشنامه ماتریسی مقایسات زوجی اولیه تهیه و تنظیم گردید. بعد از تهیه پرسشنامه، اعتبار و روایی آن از طریق خبرگان مورد بررسی قرار گرفت. لازم به توضیح است که «اعتبار» پرسشنامه مذکور با استفاده از تکنیک تثلیث، استفاده از تکنیک کنترل‌های اعضا و همچنین خودبازبینی محقق و «روایی» آن از طریق استفاده از کمیته‌های تخصصی و هدایت دقیق جریان مصاحبه بررسی گردیده است. سپس پرسشنامه نهایی تهیه و اطلاعات مورد نیاز از نمونه‌های پژوهش، جمع‌آوری گردید. پرسشنامه مورد استفاده شامل دو قسمت است: قسمت اول اطلاعات عمومی پاسخ‌گو و قسمت دوم مربوط به اطلاعات اختصاصی پژوهش است. پرسشنامه مذکور در اختیار نمونه آماری قرار گرفت و سپس پاسخ‌های آنان چه به صورت مصاحبه و چه پاسخ‌های مربوط به پرسشنامه، تجمیع و تلخیص گردید. داده‌ها بعد از پیاده‌سازی به صورت سه مرحله، کدگذاری باز، محوری و انتخابی، کدگذاری شدند و در نهایت برای تحلیل نتایج از روش تحلیل محتوای کیفی از نوع قراردادی در قالب نرم‌افزار MAXQDA نسخه ۱۰ استفاده شد. در نهایت با استفاده از نرم‌افزار Expert choice تمامی مراحل طراحی نمودار و تشکیل ماتریس‌های زوجی و تعیین اولویتها و محاسبه وزن آنها انجام گرفت.

در گام اول و برای کدگذاری باز، ابتدا داده‌های بدست آمده از مصاحبه، مکرر مورد بازخوانی قرار گرفته و به صورت فعال مورد بازبینی و ارزیابی قرار می‌گیرد تا شاخص‌های آسیب‌های خط‌مشی‌گذاری عمومی با رویکرد گام دوم انقلاب و الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت بدست آید. با توجه به ادبیات موضوع و بررسی وضعیت جامعه پژوهش، عوامل مرتبط و درگیر به مسئله مشخص شده‌اند. برای شناسایی این آسیب‌ها و شاخص‌های آن، اقدام به ایجاد پانل دلفی در میان متخصصین و خبرگان

آسیب‌شناسی خط مشی‌گذاری عمومی با رویکرد بیانیه گام دوم انقلاب و الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت □ ۱۰۷

حوزه مدیریت و خط‌مشی‌گذاری گردیده و پس از استفاده از فرم‌های باز اظهارنظر در خصوص زیرمعیارهای آسیب‌های خط‌مشی‌گذاری عمومی با الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت و همچنین پس از بررسی‌های دقیق، نتایج این نظرسنجی‌ها تعداد ۴۰ کد اولیه به‌عنوان زیرمعیارهای آسیب‌های خط‌مشی‌گذاری عمومی با الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت مشخص شد که نتیجه آن در جدول ۱ مشخص شده است.

جدول ۱. کدهای اولیه آسیب‌شناسی خط‌مشی‌گذاری عمومی

با رویکرد بیانیه گام دوم انقلاب و الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت

ردیف	کدهای اولیه
c1	مناسب نبودن ساختار سازمانی براساس معیارهای اسلامی
c2	عدم توجه کافی و وافی به آموزه‌های وحیانی
c3	عدم وجود ساختارهای فراقوه‌ای و فرابخشی برای درگیرسازی خط‌مشی‌گذاران سازمانی
c4	مشکل مشروعیت‌بخشی به تصمیمات
c5	نامناسب بودن فرایند ابلاغ تصمیمات
c6	دستوری بودن تصمیمات
c7	ناتوانی سازمان در پایش ارتباط با خط‌مشی‌گذاران سازمانی
c8	نامناسب بودن کیفیت ابزارهای ارتباطی نظیر درگاه‌های اینترنتی برای دریافت اظهار نظر افراد
c9	عدم وجود ابزارهای ارتباطی مناسب (اطلاع‌رسانی گفتگو، مشاوره، مشارکت)
c10	شناسایی ابعاد (مالی، فنی، قانونی، ملی و بین‌المللی) مسئله عمومی
c11	شناسایی محدودیت‌های سازمانی
c12	شناسایی ایده‌ها و اولویت‌های دولت و خط‌مشی‌گذاران سازمانی مرتبط با مسئله‌های عمومی سازمان
c13	عدم کفایت منابع سازمان برای تأمین مالی پروژه‌ها
c14	افزایش منافع سازمانی با پیروی از الگوها
c15	دشواری‌های تخصصی وارد کردن مسئله عمومی به دستور جلسه‌های توسعه مدیریت سازمان
c16	استفاده از انواع روش‌های دستورگذاری در سازمان
c17	شناسایی ایده‌ها و دیدگاه‌های خط‌مشی‌گذاران سازمانی
c18	شناسایی گروه‌ها، سازمان‌ها و جوامع ذینفع بیرونی
c19	شناسایی گروه‌ها، سازمان‌ها و جوامع ذینفع حاکمیتی و نیازهای آنها
c20	شناسایی سطح اهمیت خط‌مشی‌گذاران سازمانی به شرایط سازمان
c21	دشواری‌های تبیین حاکمیتی یا غیرحاکمیتی بودن ابعاد رسیدگی به مشکلات

ردیف	کدهای اولیه
c22	ناتوانی در اولویت‌بندی ذینفعان براساس فوریت
c23	ناتوانی در تبیین مشروعیت و قدرت خط‌مشی‌گذاران سازمانی
c24	ناتوانی در شناسایی و تجزیه و تحلیل منفعت خط‌مشی‌گذاران سازمانی
c25	عدم تبیین قدرت، فوریت و تعاملات درونی هریک از گروه‌های خط‌مشی‌گذاران سازمانی
c26	شناسایی ناقص و درک ناصحیح انتظارات ذینفعان
c27	ناتوانی در پیش‌بینی رفتار و احتمال مخالفت و حمایت خط‌مشی‌گذاران سازمانی
c28	ناتوانی در برنامه‌ریزی و ترغیب ذینفعان برای ارتباط گرفتن (ارتباط یک‌سویه، ارتباط دوسویه، چند جانبه)
c29	ضعف در استفاده از روش‌های مختلف برای درگیرسازی خط‌مشی‌گذاران سازمانی اصلی، نظیر: اطلاع‌رسانی، گفتگو و مشاوره، مذاکره و بده و بستان
c30	برخورد اقتضایی و نامتناسب خط‌مشی‌گذاران سازمانی شرایط و مسائل سازمان
c31	ناتوانی عمومی در تحلیل قوانین و مقررات
c32	وجاهت قانونی ذینفعان در تصمیم‌گیری‌ها
c33	پیچیدگی‌های قانونی
c34	ضعف فرهنگ سازمانی و فرهنگ عمومی برای بهره‌گیری از ایده‌های عمومی
c35	وجود حساسیت نسبت به به‌کارگیری مشاوران خارجی
c36	باورهای مدیران ارشد نسبت به نقش کارکنان و توانمندی‌های آنها
c37	عدم ثبات مدیریتی برای تحقق دستاوردهای اصلی سازمان در بلندمدت
c38	ناتوانی در تغییر مدیران ضعیف
c39	ناتوانی در ارتقاء شایستگی و توانمندی‌های مدیران
c40	ضعف در سازماندهی مناسب منابع انسانی برای تغییرات

بعد از کدگذاری باز و با توجه به اشاراتی که خبرگان در فرم‌های باز اظهارنظر در مورد آسیب‌های خط‌مشی‌گذاری عمومی با الگوی ایرانی - اسلامی پیشرفت داشتند، برای قطعیت این موارد، مراحل بعدی به‌صورت مرحله به مرحله انجام خواهد شد (کدگذاری محوری). هدف از این مرحله تعیین ارتباط بین مقوله‌های ایجاد شده در مرحله کدگذاری باز است. این مرحله که براساس مدل پارادایم داده بنیاد است، به پژوهشگران کمک می‌کند تا فرآیند تئوری‌پردازی را به راحتی انجام دهند. در این مرحله تمام مقوله‌ها حول محوری متمرکز می‌شوند و سپس شرایط علی، شرایط زمینه‌ای، شرایط مداخله‌گر، پیامدها و راهبردها (کدگذاری انتخابی) تشریح می‌شود. کدگذاری محوری مطالعه آسیب‌های خط‌مشی‌گذاری عمومی با الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت در جدول ۲ ارائه شده است.

جدول ۲. کدگذاری‌های محوری آسیب‌شناسی خط‌مشی‌گذاری عمومی

با رویکرد بیانیه گام دوم انقلاب و الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت

منبع	تعداد گویه	مؤلفه
نتایج نظرسنجی اولیه از خبرگان و مبان‌های نظری پژوهش	۳	ساختارهای سازمانی براساس معیارهای اسلامی
	۳	ماهیت عدالت‌طلبی
	۳	شناخت و درک مسئله اقتصاد مقاومتی
	۴	شناخت کافی عقاید و احکام خط‌مشی‌گذاری اسلامی
	۸	توجه کافی به رضایت الهی و خشنودی ملت
	۴	توجه به خط‌مشی‌گذاری موعودگرا
	۶	شایسته‌گزینی مبتنی بر اهلیت (دین)
	۴	فرهنگ سازمانی و فرهنگ عمومی
	۵	باورهای مدیران و خط‌مشی‌گذاران

۳. یافته‌ها

بعد از تحلیل کیفی صورت گرفته که منجر به شناسایی کدهای اولیه شد، در این مرحله این شاخص‌ها دوباره مورد بازبینی و ارزیابی قرار می‌گیرند که برای این کار از روش دلفی فازی استفاده می‌گردد. در گام بعدی دیدگاه متخصصین جمع می‌شود. بعد از تجمیع شاخص‌ها، مقادیر به‌دست آمده، فازی‌زدایی شدند. ضمن اینکه اگر مقدار فازی‌زدایی شده بزرگتر از $0/7$ باشد، مورد قبول است و هر شاخصی که امتیاز کمتری داشته باشد، حذف می‌شود. لازم به توضیح است که با اتمام مطالعات و استخراج شاخص‌ها، اختلاف تک‌تک شاخص‌ها از هم در دو مرحله ارزیابی نباید بیشتر از $0/2$ باشد. در صورتی که این اختلاف کمتر از $0/2$ باشد، می‌توان نتیجه گرفت که فرآیند ارزیابی و نظرسنجی به پایان رسیده است. نتیجه حاصل از اختلاف شاخص‌های مرحله اول و دوم ارزیابی (تعدیل شده) در جدول ۳ ارائه گردیده است.

جدول ۳. مرحله نهایی (مقدار قطعی) ارزیابی شاخص‌ها و فازی‌زدایی کدهای استخراج شده

شاخص‌ها	نتیجه مرحله اول	نتیجه مرحله دوم	اختلاف	نتیجه
مناسب نبودن ساختار سازمانی براساس معیارهای اسلامی	$0/822$	$0/825$	کمتر از $0/2$	توافق

نتیجه	اختلاف	نتیجه مرحله دوم	نتیجه مرحله اول	شاخص‌ها
توافق	کمتر از ۰/۲	۰/۸۹۷	۰/۸۴۵	عدم توجه کافی و وافی به آموزه‌های وحیانی
توافق	کمتر از ۰/۲	۰/۸۲۶	۰/۸۱۴	عدم وجود ساختارهای فراقوه‌ای و فرابخشی برای درگیرسازی خط‌مشی‌گذاران سازمانی
توافق	کمتر از ۰/۲	۰/۸۶۹	۰/۸۲۱	نامناسب بودن ماهیت عدالت‌طلبی
توافق	کمتر از ۰/۲	۰/۸۱۹	۰/۷۹۲	ضعف در خط‌مشی‌گذاری عدالت‌محور
توافق	کمتر از ۰/۲	۰/۸۳۹	۰/۸۵۷	دستوری بودن تصمیمات
توافق	کمتر از ۰/۲	۰/۷۹۹	۰/۸۱۹	عدم شناخت کافی عقاید و احکام اسلامی
توافق	کمتر از ۰/۲	۰/۸۰۹	۰/۸۲۶	نامناسب بودن کیفیت ابزارهای ارتباطی
توافق	کمتر از ۰/۲	۰/۸۶۹	۰/۸۷۵	عدم وجود ابزارهای ارتباطی مناسب
توافق	کمتر از ۰/۲	۰/۸۵۷	۰/۸۸۲	عدم توجه کافی به رضایت الهی و خشنودی ملت
توافق	کمتر از ۰/۲	۰/۸۰۹	۰/۸۱۰	شناسایی محدودیت‌های سازمانی بر مبنای ارزش‌های اسلامی
توافق	کمتر از ۰/۲	۰/۸۲۹	۰/۸۷۲	شناسایی ایده‌ها و اولویت‌های دولت و خط‌مشی‌گذاران سازمانی مرتبط با ارزش‌های اسلامی
توافق	کمتر از ۰/۲	۰/۸۴۶	۰/۸۷۵	عدم کفایت منابع سازمان برای تأمین مالی پروژه‌ها
توافق	کمتر از ۰/۲	۰/۸۸۳	۰/۸۸۱	عدم توجه به خط‌مشی‌گذاری موعودگرا
توافق	کمتر از ۰/۲	۰/۸۷۰	۰/۸۲۹	ضعف در خط‌مشی‌گذاری توحیدی

نتیجه	اختلاف	نتیجه مرحله دوم	نتیجه مرحله اول	شاخص‌ها
توافق	کمتر از ۰/۲	۰/۸۹۳	۰/۸۵۴	استفاده از انواع روش‌های دستورگذاری در سازمان
توافق	کمتر از ۰/۲	۰/۹۰۱	۰/۸۹۵	شناسایی ایده‌ها و دیدگاه‌های اسلامی - ایرانی
توافق	کمتر از ۰/۲	۰/۹۰۴	۰/۸۹۲	شناسایی گروه‌ها، سازمان‌ها و جوامع ذینفع بیرونی
توافق	کمتر از ۰/۲	۰/۸۸۹	۰/۸۱۹	شناسایی گروه‌ها، سازمان‌ها و جوامع ذینفع حاکمیتی و نیازهای آنها
توافق	کمتر از ۰/۲	۰/۸۵۲	۰/۸۸۷	شناسایی سطح اهمیت خط‌مشی‌گذاران سازمانی به شرایط سازمان
توافق	کمتر از ۰/۲	۰/۸۱۶	۰/۸۶۵	دشواری‌های تبیین حاکمیتی یا غیرحاکمیتی بودن ابعاد رسیدگی به مشکلات
توافق	کمتر از ۰/۲	۰/۸۰۷	۰/۸۴۵	ناتوانی در اولویت‌بندی ذینفعان براساس فوریت
توافق	کمتر از ۰/۲	۰/۸۷۱	۰/۸۷۹	شایسته‌گزینی مبتنی بر اهلیت (دین)
توافق	کمتر از ۰/۲	۰/۸۵۹	۰/۸۵۷	ناتوانی در شناسایی و تجزیه و تحلیل منفعت خط‌مشی‌گذاران
توافق	کمتر از ۰/۲	۰/۸۲۷	۰/۸۹۰	عدم تبیین قدرت، فوریت و تعاملات درونی هر یک از گروه‌های خط‌مشی‌گذاران سازمانی
توافق	کمتر از ۰/۲	۰/۸۸۴	۰/۷۹۱	شناسایی ناقص و درک ناصحیح انتظارات ذینفعان
توافق	کمتر از ۰/۲	۰/۸۳۷	۰/۹۰۱	عدم توجه به اصول اقتصاد مقاومتی
توافق	کمتر از ۰/۲	۰/۸۷۰	۰/۸۸۲	ناتوانی در برنامه‌ریزی
توافق	کمتر از ۰/۲	۰/۷۹۵	۰/۸۸۲	ضعف در استفاده از روش‌های مختلف برای درگیرسازی خط‌مشی‌گذاران

شاخص‌ها	نتیجه مرحله اول	نتیجه مرحله دوم	اختلاف	نتیجه
برخورد اقتضایی و نامتناسب خط‌مشی‌گذاران	۰/۸۷۳	۰/۸۶۹	کمتر از ۰/۲	توافق
ناتوانی عموم در تحلیل قوانین و مقررات	۰/۸۰۹	۰/۸۹۱	کمتر از ۰/۲	توافق
وجاهت قانونی ذینفعان در تصمیم‌گیری‌ها	۰/۸۱۹	۰/۸۳۷	کمتر از ۰/۲	توافق
پیچیدگی‌های قانونی	۰/۸۲۵	۰/۸۰۹	کمتر از ۰/۲	توافق
ضعف فرهنگ سازمانی و فرهنگ عمومی برای بهره‌گیری از ایده‌های عمومی	۰/۸۵۹	۰/۸۰۷	کمتر از ۰/۲	توافق
وجود حساسیت نسبت به به‌کارگیری مشاوران و متخصصین مذهبی	۰/۸۷۵	۰/۸۴۶	کمتر از ۰/۲	توافق
باورهای مدیران ارشد نسبت به نقش کارکنان و توانمندی‌های آنها	۰/۸۸۱	۰/۸۷۲	کمتر از ۰/۲	توافق
عدم‌ثبات مدیریتی برای تحقق دستاوردهای اصلی سازمان در بلندمدت	۰/۸۵۹	۰/۸۹۱	کمتر از ۰/۲	توافق
ناتوانی در تغییر مدیران ضعیف	۰/۸۴۶	۰/۹۰۲	کمتر از ۰/۲	توافق
ناتوانی در ارتقاء شایستگی و توانمندی‌های مدیران	۰/۷۹۹	۰/۸۸۰		توافق
ضعف در سازماندهی مناسب منابع انسانی برای تغییرات	۰/۸۵۹	۰/۸۱۶	کمتر از ۰/۲	توافق

با توجه به اینکه در تمامی موارد، اختلاف دو مرحله کوچکتر از ۰/۲ است، بنابراین فرآیند ارزیابی و نظرسنجی به پایان می‌رسد. با توجه به جدول شماره ۴ و اینکه اختلاف میانگین نظر خبرگان در دو مرحله مساوی و یا کمتر از ۰/۲ می‌باشد، می‌توان گفت که خبرگان در مورد آسیب‌های خط‌مشی‌گذاری عمومی با الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت به اجماع رسیده‌اند و نظرسنجی در این مرحله متوقف می‌شود. این بدان معنی است که خبرگان، به آسیب‌های خط‌مشی‌گذاری عمومی با الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت در پژوهش، نگاه تقریباً یکسانی داشته‌اند.

بعد از ارائه مدل اولیه، نوبت به مقایسه زوجی معیارهای تحقیق با هم و تشکیل جدول ماتریس مقایسه زوجی معیارها می‌رسد. از طریق این ماتریس می‌توان ماتریس ارجحیت آسیب‌های خط‌مشی‌گذاری عمومی با الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت را نشان داد. به عبارت دیگر می‌توان آسیب‌های خط‌مشی‌گذاری عمومی را با ارزش آنها نشان داد که ماتریس ارجحیت نام دارد و می‌توان اولویت آنها را نشان داد. جدول ۴ ترتیب این اولویت‌ها را نشان می‌دهد.

جدول ۴. اولویت‌بندی آسیب‌های خط‌مشی‌گذاری عمومی

با رویکرد بیانیه گام دوم انقلاب و الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت

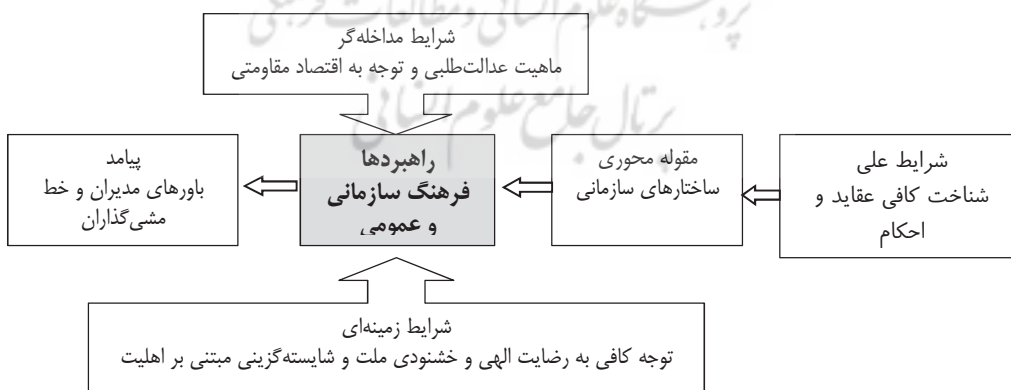
اولویت	ارزش	آسیب‌های خط مشی‌گذاری عمومی با رویکرد بیانیه گام دوم انقلاب و الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت
رتبه اول	۰/۱۷۲	ساختارهای سازمانی براساس معیارهای اسلامی
رتبه دوم	۰/۱۵۴	ماهیت عدالت‌طلبی
رتبه سوم	۰/۱۳۸	شناخت و درک مسئله اقتصاد مقاومتی
رتبه چهارم	۰/۱۲۴	شناخت کافی عقاید و احکام خط‌مشی‌گذاری اسلامی
رتبه پنجم	۰/۱۱۶	توجه کافی به رضایت الهی و خشنودی ملت
رتبه ششم	۰/۰۹۷	توجه به خط‌مشی‌گذاری موعودگرا
رتبه هفتم	۰/۰۸۵	شایسته‌گزینی مبتنی بر اهلیت (دین)
رتبه هشتم	۰/۰۷۹	فرهنگ سازمانی و فرهنگ عمومی
رتبه نهم	۰/۰۶۹	باورهای مدیران و خط‌مشی‌گذاران

در این بخش مشاهده می‌شود که از دید خبرگان و متخصصین حوزه‌های مورد مطالعه و براساس تحلیل سلسله مراتبی، ساختارهای سازمانی براساس معیارهای اسلامی با ارزش ۰/۱۷۲ در رتبه اول مهم‌ترین آسیب‌های خط‌مشی‌گذاری عمومی با الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت قرار گرفته و ماهیت عدالت‌طلبی با ارزش ۰/۱۵۴ در رتبه دوم، شناخت و درک مسئله اقتصاد مقاومتی با ارزش ۰/۱۳۸ در رتبه سوم، شناخت کافی عقاید و احکام خط مشی‌گذاری اسلامی با ارزش ۰/۱۲۴ در رتبه چهارم، توجه کافی به رضایت الهی و خشنودی ملت با ارزش ۰/۱۱۶ در رتبه پنجم، توجه به خط مشی‌گذاری موعودگرا با ارزش ۰/۰۹۷ در رتبه ششم، شایسته‌گزینی مبتنی بر اهلیت (دین) با ارزش ۰/۰۸۵ در رتبه هفتم، فرهنگ سازمانی و فرهنگ عمومی با ارزش ۰/۰۷۹ در رتبه هشتم و در نهایت باورهای مدیران و خط‌مشی‌گذاران با ارزش ۰/۰۶۹ در رتبه نهم (رتبه آخر) اولویت‌بندی آسیب‌های خط‌مشی‌گذاری عمومی با الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت قرار دارند. مدل نهایی استخراج شده براساس روش فرآیند تحلیل سلسله مراتبی، به صورت نمودار ۱ است.

**نمودار ۱. مدل نهایی آسیب‌های خط‌مشی گذاری عمومی
با رویکرد بیانیه گام دوم انقلاب و الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت**

در نهایت در مرحله کدگذاری انتخابی، با توجه به نتایج گام‌های قبلی کدگذاری، مقوله اصلی انتخاب شده و به شکلی نظام‌مند به سایر مقوله‌ها مرتبط شد. برای یکپارچه‌سازی و ارائه مدل نهایی آسیب‌های خط‌مشی گذاری عمومی با رویکرد بیانیه گام دوم انقلاب و الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت، پس از شناسایی مقوله محوری و ربط دادن سایر مقوله‌ها در قالب پارادایم نظام‌مند نظریه‌سازی داده بنیاد، به پالایش الگوی طراحی شده و پروراندن عوامل اصلی اقدام و مدل نهایی پژوهش به صورت نمودار زیر به دست آمد.

**نمودار ۲. مدل پارادایمی ارائه الگوی آسیب‌های خط‌مشی گذاری عمومی
با رویکرد بیانیه گام دوم انقلاب و الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت**

نتیجه

بیانیه «گام دوم انقلاب»، به مثابه یک منشور حکومتی و یک خط‌مشی بلندمدتِ واجد ارزش حقوقی و شرعی بوده که ضمن تبیین اوصاف و الزامات نظام‌سازی اسلامی، به اهم دستاوردهای چهل ساله اول انقلاب اسلامی پرداخته و همه این دستاوردها را محصول مدیریت جهادی و روحیه انقلابی دانسته و در مقابل، وجود فاصله میان بایدها و واقعیتهای آن را در دوری از ارزش‌های انقلابی معرفی می‌نماید. بیانیه برای نظام‌سازی، به آسیب‌شناسی‌های نظام اسلامی همچون فاصله گرفتن از ارزش‌ها، درس نگرفتن از تجربه‌ها، حب جاه و ریاست، مدارا با فریبکاران، تبعیض، دلبستگی به امید کاذب، خیانت به آرمان‌ها و شعارها، عدم خودسازی و... اشاره می‌کند. در کنار پرداختن به آسیب‌شناسی‌ها، بیانیه، اصولی نظیر توجه به علم و پژوهش، اقتصاد، همسویی خرده‌نظام‌ها با نظام کلان اسلامی، عقلانیت، عدالت‌محوری، آزادی، معنویت، اخلاق، استقلال، شایستگی، مردم‌سالاری دینی، حفظ آرمان‌های انقلاب و... را به‌عنوان الزامات حاکم بر نظام‌سازی اسلامی و جریان خط‌مشی‌گذاری تجویز می‌کند.

در مجموع پژوهش حاضر با هدف آسیب‌شناسی خط‌مشی‌گذاری عمومی با رویکرد بیانیه گام دوم انقلاب و همچنین الگوی ایرانی - اسلامی پیشرفت به انجام رسیده است. براساس جمع‌بندی مطالعات پیشین و بر پایه داده‌های بدست آمده از پیاده‌سازی تکنیک دلفی در میان خبرگان خط‌مشی‌گذاران در این حوزه، ۹ آسیب اصلی ساختارهای سازمانی براساس معیارهای اسلامی، ماهیت عدالت‌طلبی، شناخت و درک مسئله اقتصاد مقاومتی، شناخت کافی عقاید و احکام خط‌مشی‌گذاری اسلامی، توجه کافی به رضایت الهی و خشنودی ملت، توجه به خط‌مشی‌گذاری موعودگرا، شایسته‌گزینی مبتنی بر اهلیت (دین)، فرهنگ سازمانی و فرهنگ عمومی و در نهایت باورهای مدیران و خط‌مشی‌گذاران به‌عنوان مؤلفه‌های اصلی آسیب‌های خط‌مشی‌گذاری عمومی بر مبنای بیانیه گام دوم انقلاب و الگوی ایرانی - اسلامی پیشرفت شناسایی شدند.

نتایج بررسی‌ها نشان داد که از دید خبرگان و متخصصین، ساختارهای سازمانی براساس معیارهای اسلامی با ارزش ۰/۱۷۲ در رتبه اول، مهم‌ترین آسیب‌های خط‌مشی‌گذاری عمومی با الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت قرار گرفته و در رتبه‌های بعدی: ماهیت عدالت‌طلبی با ارزش ۰/۱۵۴ در رتبه دوم، شناخت و درک مسئله اقتصاد مقاومتی با ارزش ۰/۱۳۸ در رتبه سوم، شناخت کافی عقاید و احکام خط‌مشی‌گذاری اسلامی با ارزش ۰/۱۲۴ در رتبه چهارم، توجه کافی به رضایت الهی و خشنودی ملت با ارزش ۰/۱۱۶ در رتبه پنجم، توجه به خط‌مشی‌گذاری موعودگرا با ارزش ۰/۰۹۷ در رتبه ششم، شایسته‌گزینی مبتنی بر اهلیت (دین) با ارزش ۰/۰۸۵ در رتبه هفتم، فرهنگ سازمانی و فرهنگ عمومی

با ارزش ۰/۰۷۹ رتبه هشتم و در نهایت باورهای مدیران و خطمشی‌گذاران با ارزش ۰/۰۶۹ در رتبه نهم و آخر اولویت‌بندی آسیب‌های خطمشی‌گذاری عمومی با الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت قرار دارند که این نتایج می‌تواند تصمیم‌گیری‌های مدیران را متحول نموده و سبب برخی تغییرات در نگرش آنها گردد. در ارتباط با آسیب ساختارهای سازمانی براساس معیارهای اسلامی، می‌توان به مناسب نبودن ساختار سازمانی، مشکلات ناشی از بوروکراسی زائد و عدم وجود ساختارهای فراقوه‌ای و فرابخشی برای درگیرسازی خطمشی‌گذاران سازمانی اشاره کرد. تحقق عدالت از اهداف اصلی بیانیه گام دوم انقلاب است که یکی از وجوه بارز عدالت تأمین حقوق همگانی است. شایسته‌سالاری و رفع تبعیض و ظلم باید در تدوین خطمشی‌ها مورد توجه قرار گیرد. در بیانیه گام دوم انقلاب، رهبر معظم انقلاب از لزوم مقاوم‌سازی اقتصاد سخن گفتند. ایشان در همین چارچوب، اقتصاد کشور را دارای دو چالش مهم یعنی تحریم به‌عنوان یک چالش خارجی و عیوب ساختاری و ضعف‌های مدیریتی به‌عنوان یک مانع داخلی دانسته‌اند که شناخت و درک مسئله اقتصاد مقاومتی و توجه به داخل و صیانت از تولیدات داخلی در هنگام سیاست‌گذاری، می‌تواند اثرات این دو چالش مهم را به حداقل برساند. همچنین شناخت عقاید و احکام اسلامی در جهت خطمشی‌گذاری و توجه ویژه به رضایت خداوند و همچنین رضایت مردم، همچنان که دغدغه اصلی مقام معظم رهبری است، می‌تواند راهگشای حل بسیاری از مشکلات جامعه باشد.

براساس منویات مقام معظم رهبری، گام دوم انقلاب شرایطی را فراهم می‌کند تا به‌سوی ظهور حرکت کنیم و در کل دنیا کارآمدی، پیشرفت، تمدن جهانی، همگرایی، تعاون و همکاری برقرار باشد نه تنازع و استکبار، ارتجاع و تروریسم، تحریم و تهدید و یک جانبه‌گرایی. هر اندازه گام دوم اجرایی شود، هم اثربخش خواهد بود هم الهام‌بخشی می‌کند تا به‌سوی جامعه جهانی مهدوی پیش برویم. در نتیجه اساس خطمشی‌گذاری در جامعه باید براساس خطمشی‌گذاری موعودگرایی باشد تا از این‌رو در این مسیر با جامعه‌پردازی و تمدن‌سازی، آمادگی انقلابی را تقویت کنیم و یأس و ناامیدی را کاهش دهیم. گرایش به مهدویت هرچه بیشتر شود، زمینه ظهور نیز فراهم‌تر می‌شود. در همین راستا، شایسته‌گزینی و شایسته‌سالاری در همه مناصب کشور و تقویت فرهنگ سازمانی بر مبنای باورهای دینی و اسلامی و همچنین تقویت باورهای حاکم بر جامعه و اتکا به قدرت داخلی و صیانت از فرهنگ غنی اسلامی - ایرانی، می‌تواند باعث غلبه بر بسیاری از مشکلات کشور گردد.

در نهایت؛ بیانیه گام دوم در یک تقسیم کلی شامل نگاهی به گذشته، حال و آینده انقلاب اسلامی است و از این منظر، سیاست‌ها و راهبردهای آینده را مشخص نموده است. باید توجه داشت که هر تلاشی برای تحقق گام دوم انقلاب، مستلزم توجه به مکانیسم‌ها و چگونگی تأثیرگذاری سیاست‌گذاری‌های علمی و

اقتصادی کشور و داشتن روحیه جهادی است. بنابراین، مهم‌ترین راهبرد فراهم‌سازی بستر تأسیس تمدن نوین اسلامی - ایرانی، تلاش برای ایجاد نظریه علمی - اقتصادی با توجه ویژه به بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی و خط‌مشی‌گذاری براساس الگوهای اسلامی - ایرانی پیشرفت خواهد بود.

با توجه به نتایج بررسی‌ها و مطالعات صورت گرفته، به نظر می‌رسد که این بیانیه باید در زمره اصول سیاستی کشور طبقه‌بندی شود. این اصول با نگاهی بلندمدت، جهت‌گیری حرکت ارکان مختلف کشور را مشخص می‌نماید. بدیهی است که تدوین ترجمان بیانیه در تمامی حوزه‌های کشور در قالب برنامه‌های راهبردی و عملیاتی، یکی از ضروریات برای اجرای آن می‌باشد. همچنین ضروری است که اسناد سیاستی و قوانین جاری و جدید و همچنین خط‌مشی‌گذاری نهادهای کشور با این اصول منطبق شود؛ با توجه به مسیری که این بیانیه برای ۴۰ سال آتی پیش‌روی نهادهای کشور قرار داده، بدیهی است که سیاست‌ها و برنامه‌های کلی کشور مانند نقشه جامع علمی کشور، برنامه‌های پنج ساله توسعه و... نیز می‌بایست در بلندمدت مورد بازنگری قرار گیرد.

پیشنهادات

با توجه به شناسایی عوامل آسیب‌زا در فرآیند خط‌مشی‌گذاری عمومی با الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت و با بررسی‌های لازم در زمینه مبانی نظری و پیشینه پژوهش با مطالعه نیازسنجی‌های صورت گرفته برای توانمندی سازمان در انجام مسئولیت‌های ذاتی و تحقق اهداف وجودی خود که همانا اعتلای ارزش‌های دینی و مذهبی در جهت توسعه زیرساخت‌های فرهنگی و اجتماعی است، پیشنهادات ذیل مطرح می‌شود:

- برنامه‌ریزی برای متناسب‌سازی ساختار سازمانی براساس معیارهای اسلامی - ایرانی پیشرفت و همگام با بیانیه گام دوم انقلاب.

- طراحی ساختارهای فراقوه‌ای و فرابخشی برای درگیرسازی خط‌مشی‌گذاران سازمانی با در نظر گرفتن ابعاد مذهبی و شرعی و همچنین با لحاظ کردن منویات مقام معظم رهبری در خصوص اجتناب از خط‌مشی‌های غرب‌گرایانه که می‌تواند زمینه‌ساز اعتلای ارزش‌های دینی و مذهبی در توسعه زیرساخت‌های فرهنگی و اجتماعی گردد.

- استفاده از متخصصین حوزه‌های اسلامی برای تحلیل تصمیم‌ها و مقررات در جهت خط‌مشی‌گذاری‌های جدید در کشور بر مبنای بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی.

- استفاده از پرتال‌های تخصصی و معتبر اسلامی - ایرانی برای ارائه قوانین و دستورالعمل‌های مرتبط با فرایندها و بخشنامه‌های سازمانی.

- استفاده از سبک‌های نوین مدیریتی با رویکرد اسلامی - ایرانی.
- برپایی امکانات و ابزارهای ارتباطی مناسب (اطلاع‌رسانی گفتگو، مشاوره، مشارکت) که می‌تواند زمینه‌ساز اعتلای ارزش‌های دینی و مذهبی در توسعه زیرساخت‌های فرهنگی و اجتماعی گردد.
- برنامه‌ریزی برای افزایش منافع سازمان با بهره‌گیری از الگوهای اسلامی - ایرانی پیشرفت.
- توسعه فرهنگ سازمانی و فرهنگ عمومی و اسلامی برای بهره‌گیری از ایده‌های عمومی.
- برنامه‌ریزی برای حل مشکلات موجود در سازمان با پیروی از الگوهای اسلامی - ایرانی پیشرفت و توجه ویژه به اقتصاد مقاومتی در این حوزه و سایر حوزه‌ها.

منابع و مأخذ

۱. الوانی، مهدی و شریف‌زاده، فتاح، ۱۳۸۷، *فرآیند خط‌مشی‌گذاری عمومی*، تهران، انتشارات دانشگاه علامه طباطبایی، چ ششم.
۲. ایمانیان، زهرا و منوریان، عباس، ۱۳۹۸، «خط‌مشی‌های حکمرانی شبکه‌ای و بررسی موقعیت و چالش‌های آن در ایران»، *نخستین کنفرانس ملی مدیریت دولتی ایران*، تهران، دانشکده مدیریت دانشگاه تهران.
۳. بابایی، محمدرضا و حاجی مرادخانی، نجمه، ۱۳۹۷، «سنجش تأثیر خط‌مشی‌گذاری بر توسعه کارآفرینی سازمانی در بیمارستان خاتم الانبیاء گنبد کاووس»، *دومین کنفرانس بین‌المللی آینده پژوهی*، مدیریت و توسعه اقتصادی، مشهد.
۴. حیدری، زهرا و حیدری، زینب، ۱۳۹۹، «بررسی دلایل ضرورت ابلاغ بیانیه گام دوم انقلاب از دیدگاه مقام معظم رهبری»، *فصلنامه پژوهش‌های انقلاب اسلامی*، سال ۹، شماره ویژه بیانیه گام دوم، ص ۳۰.
۵. جعفرزاده اقدم، مهدی، ۱۳۹۷، «نقش رسانه‌ها در شکوفایی هویت و کرامت انسانی با محوریت حقوق انسانی»، *چهارمین کنگره بین‌المللی فرهنگ و اندیشه دینی*، قم، مؤسسه سفیران فرهنگی مبین - دانشگاه قم.
۶. دانش فرد، خ، ۱۳۹۳، «شناسایی آسیب‌های اجرای خط‌مشی‌های عمومی در سازمان‌های غیردولتی»، *پژوهش حقوق عمومی*، دوره ۱۵، ش ۴۲، ص ۱۴۰ - ۱۱۱.
۷. دبیری، علی اکبر و جعفری، علی اصغر، ۱۳۹۹، «شناسایی عوامل زمینه‌ساز و چالش‌های تحقق تمدن نوین اسلامی در بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی»، *پژوهشنامه انقلاب اسلامی*، دوره ۱۰، ش ۳۷، ص ۱.

آسیب‌شناسی خط مشی‌گذاری عمومی با رویکرد بیانیه گام دوم انقلاب و الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت □ ۱۱۹

۸. رجب بیگی، مجتبی، ۱۳۷۸، «موانع دستبازی به اجرای کامل خط‌مشی‌های عمومی»، *فصلنامه فرایند مدیریت و توسعه*، سال ۱۳، ش ۴۶ و ۴۵، ص ۸۴ - ۷۳.

۹. شعیب، بهمن، ۱۳۹۷، «الگوی اثربخش اسلامی - ایرانی پیشرفت در جهان اسلام»، *فصلنامه قیاسات*، سال ۲۳، ش ۸۸، ص ۶۷.

۱۰. شیرودی، مرتضی، ۱۳۹۹، «قدرت نرم، تمدن نوین اسلامی و بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی»، *نشریه علمی تمدن اسلامی و دین پژوهی*، سال ۲، ش ۵، ص ۱۲۸.

۱۱. علی پور، جواد و پوررشیدی، هاتف، ۱۳۹۹، «تحلیل گفتمان سند اولیه الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت»، *دوفصلنامه علمی مطالعات الگوی پیشرفت اسلامی ایرانی*، دوره ۸، ش ۲، ص ۱۴۱.

۱۲. کلانتری، ابراهیم، ۱۳۹۹، «شناسایی عمده‌ترین چالش‌های پیش‌روی انقلاب اسلامی و راهکارهای مقابله با آنها بر پایه تحلیل فرامتنی بیانیه گام دوم»، *فصلنامه پژوهش‌های انقلاب اسلامی*، سال ۹، شماره ویژه بیانیه گام دوم، ص ۷۶.

۱۳. نادری، مهدی و پیرانی، شهره، ۱۳۹۹، «راهبردهای پیشرو در پساچهل سالگی انقلاب اسلامی (تبیین بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی)»، *نشریه علمی - پژوهشی دانش سیاسی*، دوره ۱۶، ش ۱، ص ۳۰۵.

۱۴. نصرت پناه، محمدصادق، مرادی، محمدحسین و رشیدی، امیرحسین، ۱۳۹۸، «تحلیل گفتمان انتقادی بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی با بهره‌گیری از روش نورمن فرکالف»، *فصلنامه مطالعات راهبردی بسیج*، سال ۲۲، ش ۸، ص ۴۰.

15. Oliver, Furrer, Tomas, Howard and Goussevskaia, Anna, 2007, "THE STRUCTURE AND EVOLUTION OF THE STRATEGIC MANAGEMENT FIELD: A Content Analysis of Twenty-Six Years of Strategic Management Research", *Journal of Business Strategy*, 10(1): 1-40.

پروہشگاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی